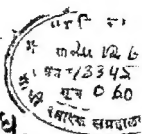

મહાત્માજીનું

ધર્મયુધ્ધ.

રંટીઓ ફેરવો ! ખાદી પહેરો !!

જગતને બાધગ એલે, શુ થે
મહાત્મા ગાંધીના તપનો, કે

વર્ધમાન એન્ડ સન્સ

પાસડની દુકાન / સભા શુ માર્ગે

આમુખ

સ્વદેશ વિપેના વિચારથી
અવાર નવાર અંતરમા
આવ્યા કરતી ડામિઓ;
તેનું મૂર્તિમંત સ્વરૂપ
તે આ પુષ્પાંજલિ.

વીસ વર્ષનો એક વિદ્યાર્થી,
જ્ઞાનવૃદ્ધ કે અનુભવવૃદ્ધ
ન હોય એ સ્વાભાવિક છે;
તેથી તેની ધૃતિ ત્રુટિઓથી જ
ઘણીખરી ભરી હોવી સંભવે છે,
છતાં કેાઇને કાંઇ સાર રૂપ લાગે,
તો આ પ્રયાસ સફળ થયો માનીશ.

હો છે—હો છે

સૂય લગવાન પૂર્વમદેશમાં,

અરુણોદય થઈ ગયો છે.

આપ્તશયમાં સોનેરી રંગે,

અને મઠ મઠ વાલુની શીવજી લહેરો,

સૂર્યોદય થવાની સાક્ષી પૂરે છે.

* * *

ઉપા એમ લાણે છે:

“ ભારતનિવાસી ! જાગને ?

હે વીર ! ગળું ઊઠને ?

શુ સોડ તાણી સૂતો હવે ?

તું ઘોર નિદ્રા ત્યાગને ?

ત્યાગ બહાલા ! ત્યાગને.

ભારતનિવાસી ! જાગને.

હે વીર ! ગળું ઊઠને.

નભમંડળે ઉગ્યો રવિ;
 કિરણો પ્રસારે પૂર્વમાં.
 તે જાળને જાપાનીઓ,
 ચીના અને દરાનીઓ,
 આરબો ને મિશ્રીઓ,
 બહુચી અને અફઘાનીઓ,
 જાગી ઉઠ્યા છે અનુક્રમે;
 ત્યારે હવે તું જાગને ?
 જાગ જુહાલા ! જાગને ?
 ભારતનિવાસી ! જાગને ?
 હે વીર ! ગળું જાઠને ?

* * *

“ ઉઘમાં ને ઉઘમાં,
 પાસે હતું જોયું બધું.
 ક્યાં ગઈ છે, સદ્મી એ ?
 ને ક્યાં ગઈ છે સરસ્વતી ?
 ક્યાં ગયો છે પૂર્વજનો
 ઇશ્વરે રિત તારમો ?
 વેદમાં લખ્યો હતો,
 ને લઈ ગયા યુરોપીઓ.

સૂતો ઘણાં યે વર્ષં તું,
તેય તારી ઉઘનો
તું અંત શું લાવીશ નહિ ?
લાવ બહુલા ! લાવને ?
ભારતનિવામી ! જાગને ?
હું વીર ! ગઈ ઊઠને ?

રામસીતા—કૃંજી રાધા.
દંપતીની સંતતિ !
આદર્શ તારા પૂર્વજેનું
અનુકરણ તું લે કરી,
અનુકરણ તેનું કરી;
આદર્શ નર તું જા બની.
'તું કેણું શું' તે જાણુને ?
જાણુ બહુલા ! જાણુને,
ભારતનિવામી ! જાગને ?
હું વીર ! ગઈ ઊઠને ?

“પ્રાચીન તાગ પૂર્વજેની
કથાં ગઈ એ અન્યતા ?

ને ક્યાં ગઈ એ સત્ય પ્રિયતા
 સહ્યતા ને સત્ય પ્રિયતા
 અલોપ તારી થઈ ગઈ; .
 તેને ફરી લે મેળવી.
 ને અતિ ત્વરાએ,
 ઉન્નતિના માર્ગ પર,
 વિચરી શકીશ,
 ને અતિ ત્વરાએ,
 ઉન્નતિના મોખરે,
 આવી શકીશ.

~

*

*

“ ગિંદુ બાળ ! કેસરીઆ કરી,
 આગળ ધસી તું આવને ?
 આવ વહાણ ! આવને ?
 ભારતનિવાસી ! જાગને ?
 હૈ વીર ! ગઈ ઊઠને ? ”

ઉપા સ્નેહ ભણે છે:

“ જાગૃત થાઓ—જાગૃત થાઓ,
 પ્રભાદીઓ ! પથારી ત્યાગો,
 સુવાનો વખત વહી ગયો.
 હવે તો મરણીયા થઇ,
 અહિંસાત્મક ધર્મ ચુદ્ધમાં,
 હમણાને હમણા જંપલાવો.
 વિજય તમારા માટે તૈયાર છે,
 વિજયા આતુર થઇ ઉભી છે
 વિજયમાળા તમને પહેરાવવા.

એક કરોઃ અહિંસાવાદીઓ !
 જેલ યાત્રા કરવા નીકળી પડો,
 આજના દેશકાળને અનુસાર.
 અને અહિંસાત્મક અસહકારને અનુકૂળ
 રણસંગ્રામ અથવા રણક્ષેત્ર છે
 રાષ્ટ્રીય સરકારની જેલ
 એ જેલ ક્ષેત્રે લડવા જવા,
 નહિ જોઈએ અસ્ત્ર કે શસ્ત્ર,
 નહિ જોઈએ યાન કે વિમાન,
 નહિ જોઈએ દારૂ કે ગોળો,
 નહિ જોઈએ કુંઝર કે ટોરપીસો.
 તમારી પાસે એક આત્મશ્રદ્ધા હશે,
 તો તમારું કામ સંપૂર્ણ પાર ઉતરશે.
 આજસુઓ ! આજસ મરડી ઉઠો,
 પહેરો વસ્ત્ર જાડી ખાદીનાં.
 એ હાંદી વીરેતું ઘણતર છે.
 પહેર્યું હશે શુદ્ધ બુદ્ધિથી એ,
 તો એ તમારી આસપાસ
 વજ્ર સમેા ડોહ થઈ જશે.

ધર્મશ્રી અને કર્મશ્રી,
 અગુદ્ધ અને અપવિત્ર.
 સેતાન સરકારની ચુક્રિ.
 પ્રચુક્રિ અને કપટચુક્રિ નીતિ.
 નહિ પ્રવેશી શકે એ વજ્રકોટમાં.
 એક એક વજ્રકોટવાળા,
 એક કરોડ હિંદી વીરા !
 તમારી સ્પર્ધા કરી શકે,
 તમારા સામે લડવાની
 હૈયામાં હામ બીડી શકે,
 એવી સમસ્ત જગમાં
 નથી કોઈ સત્તા કે શક્તિ.

સંસારની સઘળી સરકારો સંધી,
 અહીંઆ તમારા મામે લડવા આવે.
 તોપણ પરાજય થાય તેમનો;
 એવી મને-જગત્ને પ્રકાશની
 વધામણી આપનાર ઉપાને
 અંતઃકરણમાં અપૂર્ણ ખાત્રી છે, ”

ઉપા એમ બણે છે:

“ ભારતનાં સંતાનો !
 સ્નેહાંજલિ, સ્મરણાંજલિ.
 અને ઉત્તમોત્તમ ગીતાંજલિ;
 તે સર્વેથી એ અધિક આવશ્યક છે
 આજે આપવી
 તમારી ગુણાભીને નિલાંજલિ.
 આર્યાવર્તના આયો !
 આપો—આપો,
 અત્યારે આપો નિલાંજલિ
 તમારા ઠાસતવને,
 તમારા નિઃસતવને,
 તમારા મમતવને,
 તમારા અસ્ત્ર શસ્ત્રને,
 તમારા વિદેશી ધંત્રને,
 અને તમારા વિદેશી વસ્ત્રને.

હિંદી વીર વીરાંગનાઓ !

આપો—આપો,

અત્યાદે આપો તિલાંજલિ

તમારા કામ ક્રોધ લોભ મોહ—

મદ મત્તર આદિ વર્ણપુને,

તમારી ધર્માધતાને,

તમારી સ્વાર્થાધતાને.

તમારી કુલ્લક કુદ્રતાને,

તમારા કુટાચારને,

તમારા બ્રૂટાચારને,

તમારા પાપાચારને,

તમારા અવિચારને,

અને તમારી વિદેશી સરકારને.

દેવ ભૂમિના દેવો !

જાગો—જાગો,

તમારી નિદ્રા ત્યાગો,

અને અત્યાદે આપો તિલાંજલિ

તમારી ગદ્ગદતાને,

અને તમારી અસાવધતાને.

કર્મયુગના કર્મયોગીઓ !
કામે લાગો-કામે લાગો,
તમારી મુસ્તીનો અંત આણો
અને રથચારૂ આપો તિલાંજલિ
તમારા આલસ્યને-
અને તમારા પ્રમાદને. ”

ઓગસ્વી આર્યો !

તમારા સ્વયં પ્રકાશે,

પ્રકાશે ભારતને;

પ્રકાશે, ભારતને પ્રકાશે !

સર્વ જ્ઞાનના જ્ઞાતાઓ !

તમારા ઈશ્વર પ્રેરિત,

ઋષિમુનિઓ પ્રણિત,

વેદની ઋચાઓ,

ગીતાના ગીતો,

પદ્યગંધર્વના પદ્યગાઓ,

સુક્ષ્માના કક્ષાઓ,

ધર્માના દ્વરમાનો,

અને અહુરમઝદના વચનો,

દુઃખપીડિત દુનિયાના

પ્રાંતવનાથે અને હિતાથે,

સુણાવો, મનુષ્યજાતિને સુણાવો : ”

પાશ્ચાત્યને પૌર્વાત્યનો
શુ' મેળા આવે છે કદી ?

પાશ્ચાત્ય તે પાશ્ચાત્ય છે,

પાર્શ્વત્ય તે પૌર્વાત્ય છે.

પૌર્વાત્ય જો પાશ્ચાત્યનું

ખોટું અનુકરણ કંઈ કરે,

તો અવનતિની ખીણમાં

તે એકદમ લથડી પડે.

હે હિંદી !

પ્રાચીન તારી સંસ્કૃતિ,

કેવી હતી તે યાદ કર.

અહીં કલેશ નહિ,

અહીં કલ્યા નહિ,

અહીં દુઃખ નહિ,

અહીં દરદી નહિ,

અને અનિષ્ટ જેવું—

અહીં હવે કંઈ નહિ.

પરમ સુખ અને શાંતિ હતી;

આનંદ ને ઉલ્લાસની ભરતી હતી.

હે હિંદી !

ભરતી હતી ત્યાં ઝોટ છે.
તે સરભર થઈ પાછી હુવે
ભરતી શરૂ થવા લાગી છે.
તે પૂરેપૂરી આવવાને,
પૂર્વે હતાં કપિ આશ્રમે
તેવાં ફરી તુ સ્થાપિ દે.
અને ચાર હતાં વર્ણાશ્રમે
તેને ફરી સ્વીકારી લે.

હે હિંદી !

પ્રાચીન તારા પૂર્વજોના
આચાર ને વિચારને,
તુ આશ્રહથી વળગી રહે.
માદાર ને ગરીબાર
જે પૂર્વજોનું ગૌરવ હતું
તું હવે તેને ફરી
તારું ગૌરવ માની લે.
તેા ઉન્નતિના ગિરપર પગ.
પાઠે ફરી તું મારી જઈશ. ”

ઉપા એમ ભણે છે:

હે હિંદી !

તું તને તિસ્કાર નહિ.

ધિઃકાર અને ક્રિટકાર તો તેને હોધ શર,

જેણે વિના વાંકે

ત્રીસ હજાર હિંદીઓને

જેલમાં પૂર્યા છે;

જેણે વિના અપરાધે

અનેક સ્વદેશભક્તોને

દેશપાર કર્યા છે;

જેણે વગર કસુરે

ઘણાં એક સ્વદેશભિમાનીઓને

ફાંસીએ લટકાવ્યા છે.

હે હિંદી !
 તું અભિમાનથી કહે.
 હું હિંદી છું;
 હિંદ મારો દેશ છે.

મનસા વાચ્યા ઈર્મણા—
 અહિંસા મારો ધર્મ છે;
 સત્ય મારો પ્રાણ છે,
 ને જીવનનો આધાર છે,
 સદ્ગુણ વિશ્વ માફે કુટુંબ છે;
 સદ્ગુણ વિશ્વના માનવીઓ
 મારા કુટુંબીઓ છે.
 સર્વ દેમે, સર્વ કાળે,
 મનુષ્યલતિના ઉદાર અર્થે
 સત્પુરુષો જન્મ્યા છે;
 તે સઘળા મહાપુરુષોને.
 હું અતઃકરણપૂર્વક ચાહું છું;
 અને અતરની ઉમિએ,
 દૃઢ્યના જડાણથી,
 કોટિ કોટિવાર,
 તમું છું—વંદુ છું.

હે હિંદી !

તું ગૌરવથી કહે:

હું પૂર્વવાસી છું,

પૂર્વ મારો પ્રદેશ છે.

દુનિયાના બધા મહા પુરુષો,

મારા પૂર્વપ્રદેશના છે—

મારા આર્યકુળના છે—

મારા પૂર્વજોના સંતાનો છે;

તેથી તેઓ મને પ્રિય અને પૂજ્ય છે.

હે હિંદી !

તું હિંમતથી કહે:

હું પુરાણ છું;

મારી સંસ્કૃતિ પુણ્ય છે;

મારા પૂર્વજોની પૂજા,

મારા વંશનો વારસો !

દુનિયાની બધી આધિ

બ્યાધિ અને ઉપાધિનો

એકનો એક ઉપાય છે,

મારી સંસ્કૃતિનો સ્વીકાર.

હું હિંદી !

તું અભિમાનથી કહે :

હું હિંદી છું ;

હિંદ ભારો દેશ છે.

મનસા વાચા દર્મણા—

અહિંસા ભારો ધર્મ છે ;

સત્ય ભારો ગ્રાણુ છે,

ને જીવનનો આધાર છે,

સકળ વિશ્વ માફ કુટુંબ છે ;

સકળ વિશ્વના માનવીઓ

મારા કુટુંબીઓ છે.

સર્વ દેશે, સર્વ કાળે,

મનુષ્યજાતિના ઉદ્ધાર અર્થે

સત્પુરૂષો જન્મ્યા છે ;

તે સઘળા મહાપુરૂષોને,

હું અતઃકરણપૂર્વક ચાહું છું ;

અને અતરની ઉમિઓ,

દુદયના જડાણથી,

કોટિ કોટિવાર,

તમું છું—વંદુ છું.

હે હિંદી !

તું ગૌરવથી કહે:

હું પૂર્વવાસી છું,

પૂર્વ નારી પ્રદેશ છે.

દુનિયાના બધા મહા પુરુષ,

મારા પૂર્વપ્રદેશના છે—

મારા આર્યકુળના છે—

મારા પૂર્વજોના સંતાનો છે;

તેથી તેઓ મને પ્રિય અને પૂજ્ય છે.

હે હિંદી !

તું હિંમતથી કહે:

હું પુરાણ છું;

મારી સંસ્કૃતિ પુણ્ય છે;

મારા પૂર્વજોની પૂજા,

મારા વંશનો વારસો !

દુનિયાની બધી આધિ

બાધિ અને ઉપાધિનો

એકનો એક ઉપાય છે,

મારી સંસ્કૃતિનો સ્વીકાર.

હે હિંદી !

તું ખાત્રીથી કહે:

હું સશ્ય છું;

મારી સંસ્કૃતિ આદર્શ છે.

આજે કે વર્ગો પછી,

મારી અનુપમ સંસ્કૃતિને।

અંગીકાર અપૂર્વ સુખાથે .

દુઃખપીડિત દુનિયાને

ક્યાં વિના છુટકારે નધો. "

ઉપા એમ ભણે છે:

“વીર્યવાન, શૌર્યવાન,
 ધનવાન અને વિદ્વાન,
 બધા ભારતના હિતચિંતકે !
 ભારતની ંહારે ધાઓ,
 ભારતને વિદેશી સરકારના
 શુભામી બંધનથી ભેડાવો.
 તમને ભારત માતાએ
 પાળી પોષી મોટા કીધા છે,
 તેવું કશું તમારા માથે ઘણું છે.
 તેમાંથી યત્નિ ચિત્ મુક્ત થવા,
 તમે આજે પ્રતિજ્ઞા લ્યો કે—
 “ભારત હમારા દેશ હય, ઉશ્ક્રે લિયે
 હમ કુચ્છ ન કુચ્છ કર જાયેંગે;
 કુચ્છ ન કુચ્છ કરને કે પહેલે,
 હરગિઝ ન હમ મર જાયેંગે.”

આવી ભીષ્મપ્રતિજ્ઞા લીધા પછી,
કેવું ભગીરથ કાર્ય આદરશે ?

હિંદુ ઇસ્લામી ખ્રિસ્તી અને પારસી !
પરસ્પર ભ્રાતૃભાવ વધારે.

તમે અન્યેન્યના વેર ઝેર ભૂલી જાઓ;
અને એક બીજાઓની અડચણો દૂર કરો.

તમે શુદ્ધ સ્વદેશી વસ્ત્રો ધારણ કરો;
અને બીજાઓને તેમ કરવા સમજવો.

તમે તન મન ધનથી અંત્યજનો ઉદ્ધાર કરો;
અને બીજાઓને તેમ કરવા સમજવો.

તમે મનસા વાચા કર્મણા અહિંસા મત
અને બીજાઓને તેમ.

તમે નોકર
તેર

તમે સરકાર સાથે આસહકાર કરો;

અને બીજાઓને તેમ કરવા સમજાવો.

તમે સરકારના ન્યાયમંદિરનો ત્યાગ કરો;

અને બીજાઓને તેમ કરવા સમજાવો.

તમે સરકારની શાખાઓનો બહિષ્કાર કરો;

અને બીજાઓને તેમ કરવા સમજાવો.

તમે અન્યાય સામે સત્યાગ્રહ આદરો;

અને બીજાઓને તેમ કરવા સમજાવો.

તમે સરકારની મોહુબજામાં ન ફસાઓ,

અને બીજાઓને ફસાઈ જતા અટકાવો.

—ત્યાગેજ ભારતમાતા વિદેશી સરકારના

ગુલામો બંધનમાંથી છૂટી થઈ શકે.”

ઉપા એમ લણે છે:

“આર્યાવર્તના આર્યો !
 સ્વરાજ્ય—સ્વરાજ્ય,
 તું કયાં કરો છો ?
 સ્વરાજ્ય છે સ્વહસ્તમાં.
 સ્વહસ્તમાં હોવા છતાં
 યાચવા ચાત્યા છો કયાં ?
 યાચતાં યાચતાં વર્ષો વધ્યાં,
 પણ બાન્યશાહી નહિ થયા
 તો પ્રાપ્ત કરવા માર્ગ મોટો.”

સ્વરાજ્ય છે અસહકારમાં,
હિંદુસુરિભ ગૈક્યમાં;
અને માઠક પદાર્થના નિષેધમાં

સ્વરાજ્ય છે સ્વદેશીમાં;
અને વિદેશી વસ્ત્ર-વસ્તુઓના
સ્નેહપૂર્ણ ત્યાગમાં.

સ્વરાજ્ય છે સત્યાગ્રહમાં;
અને મનસા વાચા કર્મણા
અહિંસા વત પાળવામાં.

સ્વરાજ્ય છે આત્મશુદ્ધિમાં;
ધર્મિઓના નિઃશ્રદ્ધમાં;
સ્વાર્થના બહિષ્કારમાં;
અને સેવાધર્મના સ્વીકારમાં.

સ્વરાજ્ય છે સાદાઈમાં;
અને સ્વેચ્છાએ સ્વીકારેલી
ઋષિમુનિઓની ગરીબાઈમાં.

મારી માતૃભૂમિ

૧

પ્રિય માતૃભૂમિનું

શબ્દચિત્ર આલેખવા,
આ લેખિનીમાં શક્તિ નથી;
અને દોષમાં શબ્દો નથી.
તેની ઉન્નતિ ક્યારે થશે ?
ઠેવી થશે ?
અને કોણ કરશે ?
તેની છાંખી જગતને થાય છે-
પડે રહી થાય છે.
તે સ્પષ્ટ દેખ દેખાય ?
એટલુંજ કહી શકાય,
દે આજ મુખી
જગતે જોઈ નથી;
જેવાની આશા રાખી નથી;
તે જોવાનું નિર્માણ છે.

સમય કંઈ બહુ નથી.
 તુરતાતુરત યોડાંક વર્ષો ઉપર,
 ભારતનું કાવિ ઘડાઈ રહેશે;
 ત્યારે જગતને ઘડાઈ રહેવા.
 આદર્શ આ દેશ બનશે.

જે આદર્શ સૂક્ષ્મ સૃષ્ટિએ,
 તે મહર્ષિએ જોઈ આવી
 પ્રત્યક્ષ કર્યો આ પૃથ્વીએ.
 પરાક્ષને પ્રત્યક્ષ કરવું જાણવું,
 નથી સમજતો અન્ય દેશ કોઈ.

સુખ અને શાંતિ થકી
 આ પૃથ્વી ભરબક કરવી હોય,
 તે આ દેશને સૌ દેશને
 શિશુમણિ આર્ગદર્શક માની લ્યો.

ઢીધું ઘણું—હીધું નથી કંઈ,
 એવો દેશ જો અવનિ પરે
 કોઈ હોય તે આ દેશ છે.

આપસોગે ઉન્નતિ
 કરી હોય વિશ્વસમાજની,
 પરમાર્થ કાળે ઉન્નતિ
 કરી હોય જો દુનિયાતણી,
 તો આ દેશ હિંદુસ્તાન છે.

આ પ્રાણધારા દેશને
 બદલા તણી આશા નથી;
 શીખ માગવા વૃત્તિ નથી.

સ્વાઘ્રયે અવલંબીને.
 ઉભો થયો આ દેશ છે.

તે જોઈને દુનિયા વિષે,
 દેશે અનેક શીખયે
 કેમ ઉભવું સ્વાઘ્રયે.

નિરાધારનો આધાર છે;
 નિર્ગળોનું રક્ષા ! સ્થાન.
 આ દેશ હિંદુસ્તાન છે.

ઉદારતાનો મંત્ર—ધર્મસંહિષ્ણુના;
 કળા અને વિજ્ઞાનના
 પાઠો ઘણા તે શીખ્યા.
 શીખી કૃતક્ષી કહે;
 “શીખ હિંદુસ્તાન તું!”

કચરો ભુલારી ચોકમાં
 નાખી દીધો જે ભારતે;
 તેને ઉપાડી પ્રેમથી,
 હરખી વખાણ્યો ગદ્દુ કર્યા;
 અને નીકળ્યા આજ તે આપવા.
 “વ્યથ ગણી શ્રેઠી દીધું,
 તે ગૃહવા ઇચ્છા નથી.”

જડવાદમાં જે જન્મીને,
 જડવાદમાં મોટા થયા;
 જડ વસ્તુ વિદ્યુ શું હોય
 તેને આપવા ?
 જડથી થયા પર હિંદીઓ,
 જડ વસ્તુઓ નિજ હસ્તમાં નહિ આવશે.

એક આત્મતત્વનો વિચાર,
દિન રાત હિંદી જન કરે;
તો વસ્તુ નથી એકે બીજી,
જે આર્ય વીર હોવા ચહે.

સર્વશક્તને સહાયની
શી અપેક્ષા હોય છે ?
તે મહાય કોની લઈ શકે ?
ને કોણ તેને આપી શકે ?
સર્વજ્ઞને શું શીખવું હોય બાકી ?
શીખવે કોણ તેને ?
અને શીખવે શું ?

વીર હિંદી !
આત્મતત્વને લે બોળખી,
તો કોણ શીખવે ?
ને શું શીખવે આપને
આર્યાવર્તમાં આવીને ?
શું મહાય આપે આશ્રિતો
આશ્રયતાતા શેઠને ?

એ ડાળ છે—દાંભિકતા.....

દાંભીઓને, ડાળીઓને બાણી લે.

બણ્યા પછી જરીવારમાં,

તે નમ્ર સેવક બની જશે,

સેવા કરીને શ્રેષ્ઠની

ઉત્કૃષ્ટતાને પામશે.

ચીર !

ધર્મ વિચારી લે,

વિચારતાં આ વાર શી ?

વિચારતાં વપો જશે,

તો વિચાર્યું ન વિચાર્યું થશે.

મોડું થયું નથી;

સમય છે,

સદુપયોગ કરતાં અટક નહિ.

અટકીશ,

તો આ જન્મ તારો વ્યર્થ જશે.

ભાવિ પ્રભ

“ લાનત—મલામત ”

કહી તને વખોડશે.

ભાવિના સૃષ્ટા !
 સમજા લે;
 ભારતનું ભવિષ્ય
 તારે હાથ છે.
 આધિન રહી
 ઈંદિરી આદેશને,
 પૂર્વે હતું તેવું
 ફરી ભારત બનાવી લે;
 બનાવી લે—બનાવી લે.

૨

કલ્યાણ કારી—મંગળદાયી
પ્રિય માતૃભૂમિ આરી !
તને વંદન હો—વંદન,
અંતરની લિમિ હૃદયના ઉડાણથી,
અનંત કેટી વંદન હો મારા.

તારા સ્વદેહ આકાશ નીચે,
 તારા શુદ્ધ વાતાવરણ વચ્ચે,
 તારા સપાટ પ્રદેશ ઉપર,
 હું વિચરું છું.

તારા સૂર્યના પ્રકાશ વડે,
 તારા ચંદ્રના તેજ વડે,
 તારા તારાઓના ચમકાટ વડે,
 હું ભ્રમું છું.

તારા નિર્મલ જળથી,
 તારા નિરોગી જોરાકથી,
 તારા ખવિત્ર પ્રાણુવણથી,
 હું ચોષાઉં છું.

તારા સૃષ્ટિસૌંદર્યે,
 તારા ભુદિ ચાતુર્યે,
 તારા નૈઋત્યેક માધુર્યે;
 હું વિકસું છું.

નમું છું—નમું છું,
પ્રિય માતૃભૂમિને,
અનંત ઠેાડી વાર નમું છું.

મોક્ષથી અઢકી મીડી;
અને સાકર થકી વધતી ગળી,
માતૃભૂમિ મારી છે.

હું સ્વર્ગે નહિ જાઉં,
હું મોક્ષ નહિ પામું,
મારી માતૃભૂમિના હિતાર્થે,
પુનઃ પુનઃ જન્મવા ધારું છું.

હું અને મારું બધું,
મારી માતૃભૂમિની
કૃપાતું પરિણામ છે.

હું સ્વર્ગપુ' છું મારું સ્વર્ગસ્વ,
અને હું પણ અપાર્થ જાઉં છું,
મારી માતૃભૂમિના ઉદાર મારે.

હિમ ગીર ઉચે,
 આકાશથી વાતો કરે છે,
 તેના ગગનચુંબિત
 શિખરો ઉપરથી,
 સિંધુ અને બ્રહ્મપુત્રા,
 ગંગા અને જમના વહે છે.

અહીંઆ મંથન થયું છે,
 અનંબ ક્ષીર સાગરનું,
 અહીંઆ દેવોએ,
 અમૃત પાન કીધું છે.

અહીંઆ યોગીઓએ,
 નિઃ યોગના પ્રતાપથી,
 આત્મસંશોધન કર્યું છે.

અહીંઆ મહુષિઓને,
આત્મા મહાત્મા અને પરમાત્મા,
એ ત્રણ તત્વોનું એકત્વ સમગ્રનું છે.

અહીંઆ વિશ્વજ્યોતિ સ્વયંપ્રકાશી
સ્વયંભૂતા બહુ સ્વરૂપો પ્રાણીઓ છે,
એ અગ્રથ અગોચર જ્ઞાનનો,
પ્રકાશ પડ્યો છે રુષિઓના અંતરે.

અહીંઆ અગ્ન્યાસ્ત્ર, વરુણાસ્ત્ર,
યાન, વિમાન આદિ નાનાંવધ યંત્રોની
પહેલ વહેલી શોધ થઈ છે.

અહીંઆ દુનિયાનાં સૌથી પહેલાં,
અગોપશાસ્ત્ર, ગણિતશાસ્ત્ર,
જ્યોતિષશાસ્ત્ર, વૈદ્યશાસ્ત્ર
અને વિજ્ઞાનશાસ્ત્ર રચાયાં છે.

૫

હે ભારતવર્ષ !

યાદ કર-યાદ કર,

તારા પ્રાચીન ગૌરવને,

તારી પ્રાચીન જહોજહાલીને.

તારા દર્શનાર્થે દુનિયાના

બધા દેશના તે બધી પ્રજાના

સંખ્યાબંધ માણસો આવતા હતા,

અને તારા શુભજાનો

સ્વદેશમાં સ્વર્ગધુઓ પાસે જાતા હતા.

૩૬

તારા યશગીતના પુસ્તકો,
દુનિયાના બધા દેશે પાસે છે.

હમણા હમણા તારી ઉન્નતિ,
કેવળ પુસ્તકોમાં સમાઈ ગઈ છે,
તેને ફરી એક વાર
તું તારા વર્તનમાં ઉતાર.

તને તો હર્ષોદ્ધાર કરવું છે,
કંઈ પુનરોદ્ધાર કરવું નથી.

તારે નવી સંસ્કૃતિ ઘડવી નથી,
ક્યારની ઘડાઈ તૈયાર થએલી
તારી સંસ્કૃત સંસ્કૃતિને,
માત્ર એપ રાડાવી-ઉઝાળવી છે.

આવું મહેલું કામ કરતાં,
તને આગસ કેમ આવે છે?
મુલબં દુર્લભ થાય ત્યાં મુધી,
તું આગસમાં વળત ગુમાવ નહિ.

હે આર્યાવર્ત !

હમણા ને હમણા કામે લાગ,

પ્રાચીન તારી મંસ્કૃતિનો,

યથાવિધિ જીર્ણોદ્ધાર કર,

તો વિદેશમાં રખડતા,

શુલામી અવસ્થા લોગવતા,

ગોરી ચામડી વાળાઓના

અપમાનો સહન કરતા,

તારા પ્યારા પુત્રો,

પાછા ત્યાંને ત્યાંજ,

પૂજ્ય ગણાય,

પવિત્ર મનાય

અને માન પામે,

તથા સ્વદેશમાં

શુલામી બંધને બંધાયલા,

તારા બહાલા સંતાનો,

પાછા આઝાદ થાય,

આઝાદ થાય,

સુખ લોગવે

અને શાંતિ પામે.

હે સહનગીલ હિંદુસ્તાન !
 કેટલા વર્ષો સુધી,
 અધમ અને અનુષ્ઠાની,
 બાલીમ અને અત્યાચારી
 વિદેશીઓના ક્રતાપ્રહાર,
 સહન કર્યો કરીશ ?
 વિદેશીઓના લાખંડી પંખમાં
 દબાઈ રહીશ ?
 વિદેશીઓના ગુલામી બંધને,
 બંધાઈ રહીશ ?

તારા વીર અને શૌર્યની,
 જગતનો ઇતિહાસ સાક્ષી પુરે છે,
 તારા આત્મબળમાં વિશ્વને વિશ્વાસ છે,
 કે તું માથું ઉંચું કરે એટલી વાર.

તારું માથું ઉંચું થયે,
 તારા સઘળા દુઃખોનો નાશ થયે,
 તારા સંતાનો સુખ અને શાંતિ પામશે,
 અને સમસ્ત જગતમાં તે ફેલાવશે.

હું પારસમણિ!
તારા પવિત્ર સ્પર્શથી,
અશુદ્ધ આચાર વિચારવાળા,
શુદ્ધ કુંદન જેવા થયા.

પણ તે પોતે
તારા પવિત્ર આલુઓને,
એટલા બધા પ્રસરાવી દીધા,
કે હવે તે એકઠા કરવામાં,
તને પોતાને
ભાદે ઝુસ્કેલી વેડવી પડશે.

તારા સ્પર્શ માત્રથી
શુદ્ધ થએલા,
પવિત્ર બનેલા,
આજે તને પોતાને,
અશુદ્ધ અને અપવિત્ર
કહી રહ્યા છે;
દુતક્ષીઓ ઉપકારનો બદલો
અપકારથી વાળી રહ્યા છે.

હે શાંતિપ્રિય હિંદુસ્તાન !
 પરિતાપથી તપતા,
 દુઃખોથી ઘાઝતા
 તારા જુલાલા સંતાનો,
 હાય વેયનો નિઃશ્વાસ નાખે છે;
 એ નિઃશ્વાસના ઉર્ણુ વાયુથી,
 આકાશનુ વાતાવરણુ ઉંઝી જન્યું છે,
 તે ઢેટલાક સ્વદેશાભિમાનીઓને
 ચિતાની જવાળા સમું સળગાવે છે;
 એ અભિજ્ઞવાળા હોલવવા,
 હુમે તારા પ્રમાદપ્રધાન સ્વભાવને ત્યાગ,
 અને અત્યારે ને અત્યારે કામે લાગ.

હે ભારત માતા !
તેત્રીસ કોટી દેવોની જન્મદાતા,
માતા-માતા !
ક્યાં ગયા મારા દેવ બ્રાતા ?
શું એ બધા મોક્ષપદ પામ્યા ?
શું એ બધા નિર્વાણે સિધાવ્યા ?

હે ભારત માતા !
 વિશ્વના ઉદ્ધારની આશા,
 તે હોમ્યા પુત્રો જરા,
 વિશ્વના ઉદ્ધારયશમાં.
 તેમાંથી પરિણમ્યું,
 દેહી અને દેહતું સિમ્ભવ,
 આત્માત્મવતું એકત્વ,
 અને વિશ્વબંધુત્વ.

હે ભારત માતા !
 (વિશ્વપોષક વિશ્વંશરોં,
 તારા ધન ધાન્યશૌ,
 વિશ્વ પોષાણું છે,
 પોષાણને આજે,
 સે તરપર થયું છે,
 તમે મારી નાખવા.
 ખણુ અખણુ અને અજ્ઞાન
 જગત્ અણતું નથી, કે
 તું સત્ય અને નિત્ય છે,
 તું અજર અને અમર છે.

અનાથનો નાથ

૧

ધન્ય છે-ધન્ય છે,
અનંત ક્રોડી ધન્ય છે,
દેવભૂમિમાં દેવ
મહાત્મા ગાંધીને.

ધન્ય છે-ધન્ય છે,
અનંત ક્રોડી ધન્ય છે,
રત્નગર્ભાના રત્ન
મહાત્મા ગાંધીને.

પ્રકાશે છે વિશ્વમાં,
 પૂર્ણિમાના ચંદ્ર સમે,
 તે તેજસ્વી બ્રહ્મચારી,
 તે ઓજસ્વી બ્રહ્મજ્ઞાની,
 તે સત્યાગ્રહી સંન્યાસી.

સમસ્ત જગત્ અંગાયું છે,
 તે તપસ્વીના તેજમાં,
 તે પ્રતાપીના પ્રતાપમાં,
 તે પ્રભાવશાળીના પ્રભાવમાં.

સમસ્ત જગત્ મોહાયું છે,
 તે ગૌરવશાળીના ગૌરવમાં,
 તે ભાગ્યશાળીના ભાગ્યમાં,
 તે પુણ્યશાળીના પુણ્યમાં.

સમસ્ત જગત્ લોભાયું છે,
 તે કર્મકાંક્ષીના નિષ્કામ કર્મમાં,
 તે સત્યવાદીના સત્ય વચનમાં,
 તે અહિંસાવાદીના અહિંસાવૃત્તનમાં.

ધન્ય છે-ધન્ય છે,
 અનંત કોટી ધન્ય છે,
 તે અંધ દુનિયાના ચમુને,
 તે મુંગા જગતની જિંહાને,
 તે સાદાઈ ને ગરીબાઈના
 સુખશાંતિમય માર્ગદર્શકને,
 તે અભય, અહિંસા, સત્ય
 ને વિશ્વપ્રેમના ઉપદેશકને,

તે રક્ષાને બાહાને ભક્ષનાર સરકારના
 મૂલ્યમમાં સદૃશ છિદ્ર શોધકને.

ધન્ય છે-ધન્ય છે,
 અનંત કોટી ધન્ય છે,
 આર્ય કુળના કુળદીપક
 મહાત્મા ગાંધીને.

૨

ત્યાદે ત્યાદે દોષ દેશમાં,
 સ્વાર્થાધતા-ધર્માધતાનો
 અસાધ્ય ચેપી રાગ ફેલાય છે,
 ત્યાદે તે રાગને મટાડવા,
 સેવા હવા વાગા મહા વૈધ,
 તે દેશમાં જન્મ પામે છે.

૫૭

ત્યારે સ્વાર્થાધતા-ધર્માધતાનો
 અસાધ્ય એપી રોગ હિંદમાં ફેલાણો,
 ત્યારે યુદ્ધ લગભગ સેવા દવા,
 હિંદીઓને આગ્રહથી પાતા હતા.

ત્યારે સ્વાર્થાધતા-ધર્માધતાનો
 અસાધ્ય એપી રોગ યુરોપમાં ફેલાણો,
 ત્યારે હસ્તુ શ્રિસ્ત સેવા દવા,
 યુરોપીઓને આગ્રહથી પાતા હતા.

ત્યારે સ્વાર્થાધતા-ધર્માધતાનો
 અસાધ્ય એપી રોગ અરબસ્તાનમાં ફેલાણો,
 ત્યારે મહુ'મદ પયગંબર સેવા દવા,
 આરબોને આગ્રહથી પાતા હતા.

આતુ' પરિણામ—
 સેવા દવાનાં ત્રણ આપધાલયઃ
 તે કિશ્તીઆનિદિ,
 મહોમેડનિઝમ અને બુદ્ધઝમ,
 મનુષ્યજાતિને વિશ્રાંતિ આપી રહ્યાં છે.

હમણા હમણા હિંદુસ્તાનમાં
 સ્વર્થાધતા-ધર્માધતાનો
 અસાધ્ય એપી રોગ યુરોપીઓના
 સંસર્ગથી બહુ બહુ ફેલાયો છે,
 હિંદીઓ તે ભયંકર રોગથી,
 પીડાય છે—રીખાય છે.
 તેમની દયા જગત્ નિયંતાએ
 પોતાના અંતરમાં આણી છે,
 અને તે રોગ સાંગોપાંગ મટાડવા,
 મહાત્મા ગાંધીને સેવા દવા સાથે,
 હમણા હિંદુસ્તાનમાં મોકલ્યા છે.

હિંદીઓ ! એવા દવા પીઓ,
 તે તમારા માટે પરમ કૃપાળુ પરમાત્માએ,
 મહાત્મા ગાંધી સાથે મોકલાવી છે;
 તે પીને સ્વર્થાધતા-ધર્માધતાના
 અસાધ્ય એપી રોગથી મુક્ત થાઓ.

૩

આજે સુનકાર દેખાય છે,
ભારતવર્ષનું માનીતું પાટનગર.
ત્યાં ગાડીઓ ચાલતી નથી,
દ્રામો ને મોટરો દોડતી નથી,
હુકાને હુકાને તાળાં લાગ્યાં છે,
ગાડી ખાદીના ચેત વસ્ત્રોમાં,
સજ્જ થયેલા સ્વયંસેવકો સિવાય,
નિશાળ રસ્તાઓ પર કોઈ નથી.

૫૩

સજાવે છે—સજાવે છે,
 આજે જગતનો મહાત્મા,
 મોંઘા મૂલ્યના—દેશી કિંમતના,
 વિવિધ જાતના—વિવિધ ભાતના,
 ખણ પાપે ભરેલા વિદેશી વસ્ત્રોની
 હુંગર સમી મોઢી અને ઉંચી હોળી.

સજાની ઉઠી તે દેશદ્રોહી વસ્ત્રોની હોળી;
 સઘળી દિશાએ તેની જ્વાળાઓ પ્રકટી,
 ભસ્મીભૂત કરવા પાપમય વસ્ત્રોને.

ભારતવર્ષના માનીલા પાટનગરના
 લાખો નાગરિકો નિરખે છે સુખેથી,
 પોતાના પાપી વસ્ત્રોની સજાગતી હોળી.
 પાપી અને દેશદ્રોહી વસ્ત્રો સજાગતા હતા,
 તે નેહ તેઓ પોતાના અંતરમાં
 શાંતિ અને શુભ અનુભવતા હતા.

વિદેશી વસ્ત્ર સૌંદર્યની શુભાભી થી હિંદીઓને,
 એવી રીતે સુકા કર્યા છે મહાત્માજીએ.

૪

ગર્વિષ્ટ ન્યાયાધીશ ઘણો નમ્ર દેખાય છે,
આને સરકારના નામના ન્યાયમંદિરમાં,
નિયમ પ્રમાણે થતો જોવાદ અને ગડબડાટ,
ભયંકર શાંતિમાં પરિપૂર્ણ પરિવર્તો છે.

આને મહાત્મા ગાંધી હિંદી સરકારને,
ગુનેહગાર તરીકે જન્મભરેર કરે છે,
અને ગુનેહગાર અસ્થિરના ગુનાહ ધોવા,
તથા તેને શુદ્ધ અને પવિત્ર બનાવવા,
પોતે જાંઘા કારાગૃહનિવાસની
અસહ્ય શિક્ષા ખુશીથી માગે છે.

મહાત્માજીને સાંભળી મહોન્મત્ત ન્યાયાધીશને
સર્વ મદ ઉતરી ગયો ને સર્વ ગળી ગયો;
તે લાચાર અને દીન બની ગયો.

નામનો ન્યાયાધીશ,
 નામના ન્યાયમંદિરમાં,
 થોડાક ગ્રેક્ષકોની સમક્ષ,
 જગતના મહાત્માને,
 છ વર્ષની આસન કેદની
 શિક્ષા સંભળાવે છે.

નાજરેથના નિર્દોષ ઇસુને,
 વધસ્થંભની શિક્ષા સંભળાવતા,
 'અન્યાયી ન્યાયાધીશની પેઠે,
 તે પોતાના હૃદયના ગર્ભ લાગમાં,
 લય પામનો થરથર ધ્રુવતો કંપતો હતો.
 અઘોર પાપ કરવાના લયની નિશાની,
 તેના શબ્દોના ધ્રુવતા અવાજમાં,
 તેના મુખાવિન્દ i થતા મ્લાન ફેરફારમાં,
 ગ્રેક્ષકોને સ્પષ્ટ જણાઈ આવતી હતી.

પાપનો અધુરો ઘડો પૂરો ભરાયે ડૂટશે,
 ત્યારે જગતનો મહાત્મા જેલમાંથી છૂટશે,
 અને પાપીઓ દીર્ઘ પ્રામશ્ચિત કરી મુઘરશે.

૫

વાદળાં છુપાવે છે મર્યાને,
તેમ છુપાવ્યો છે સરકારે,
જગતના માકાત્માને જેલમાં.

એ સ્વયંપ્રકાશી સ્વયંભૂનો અંશ,
એ દેવર્ષિ મહર્ષિ રાજર્ષિનો વંશ,
એ વિશ્વવંદનીય, જગતનો પૂજ્ય,
સરકારનો છુપાવ્યો છુપશે નહિ.

સૂર્યના તેજે પીગળે છે વાદળાં,
ને વિષેસાઈ જાય છે આકાશમાં;
તેમ મહા-માહુના તપોળગે,
છિન્નલિત થઈ જશે સરકાર.

૫૭

પશ્ચિમમાં સૂર્ય કદિ ઉગ્યો નથી,
ને હવે પછી ઉગાનોયે નથી.

પૂર્વના સૂર્યના તેજે પ્રકાશે છે જગત,
પૂર્વનો સૂર્ય જ્યારે પશ્ચિમમાં જાય છે,
ત્યારે જગતમાં તિમીર પ્રસરે છે.

ધસુ યે પૂર્વમાં ઉગ્યો હતો,
ને મહામહ પણ પૂર્વમાં જ,
જગતે જેટલા સૂર્ય જોયા છે,
તે બધા પૂર્વમાં જ ઉગ્યા છે.

પાછો અધકાર વિશ્વમાં વ્યાપ્યો છે,
આજે અધકારના સામ્રાજ્ય ઉપર,
પૂર્વના સૂર્યે ફરી ચડાઈ કરી છે.

શું વાદળાંનો ઢાંક્યો સંકેશે સૂર્ય ?
એમ બન્યું નથી ને કદી બનશે નહિ,
વાદળાં તરતાતરત વિઘ્નેરાઈ જશે,
મે સૂર્ય પાછો પૂર જોશી પ્રકાશશે.

મુખ શાંતિ જ્ઞાતા પ્રકાશની,-
જગત્ રાહ જુઓ છે.

કાળાં વાદળાંએ ઘેર્યો છે,
તે પ્રકાશિત સૂર્ય ભગવાનને,
તે ભારતવર્ષના સ્નેહપુંજને.

ધનધોર કાળાં વાદળાંમાંથી,
સ્વયંપ્રકાશી તેજનો ગોળો,
ધીમે ધીમે ઝીણું ઝીણું પ્રકાશ,
દુઃખી દુનિયાને આપો રહ્યો છે,
તેથી દુઃખપીડિત દુનિયા,
દાસનો નિઃસ્વાસ નાખી,
શાંતિ ને સુખનાં સ્વપ્નાં જોઈ રહી છે;
તે સ્વપ્નાં હવે સાચાં પડ્યો,
દુનિયા પાછી શાશ્વત મુખ
અને સનાતન શાંતિ ઉપસોગશે.

હાથે કાતરી,
 હાથે વણેલી,
 જાડી ખાદીનો,
 જનમર્યાદા જાગવના,
 અને નમ અંગ લાકવા,
 માત્ર એક કચ્છ પહેરી,
 ઉઘાડે પગે,
 ઉઘાડે માથે
 અને ખાલી હાથે,
 અઢાર માસ મુધી,
 અવિશ્રાતપણે,
 રજાગતો-રખડતો,
 ગામે ગામ ફરતો,
 વખાદે-વખાદે,
 દુકાને-દુકાને,
 તિલક સ્વગભ્ય ફાળો,
 ઉઘરાવતો-ઉઘરાવતો,
 જગતનો મહાન્મા થાકેયો.

તેણે પોતાની આત્મશ્રદ્ધાથી,
 અને પોતાના સત્યાગ્રહબળથી,
 એક કોટી ઉપર કંઈ લાખ રૂપીયા,
 ઉધરાવી ઉધરાવી લેગા કર્યા;
 એક કોટીથી કંઈ ઓછા મહાસમિતિના
 સલાસદોના નામ નોંધ્યા;
 વીસ લાખ રૂંટીઆ,
 વીસ લાખ કુટુંબોમાં વહેંચ્યા.

સત્યની જયઘોષણા,
 અને અહિંસાની પ્રતિષ્ઠા,
 ઘરોઘર સંલગ્નની,
 આજે આરામ લેવા બેઠા છે,
 તે યદોદ્ધાના શાંત અને એકાંત,
 સરકારી જેલ મહેલમાં.

વિના વાકે—વિના અપરાધે,
 ગાંધીજીને જેલમાં નાખવા માટે,
 શું શિક્ષા કરશે તમે,
 તે શેનાનું સરકારને ?

“ ખાદી પહેરો—ખાદી પહેરો, ”
એ બેલ જતી વખતે
ગાંધીજીના છેલ્લા સમયે છે.

આ છે પૂરેપૂરી શિક્ષા,
તે અન્યાયી સરકારને.
આ શિક્ષાથી મુઘરશે સરકાર,
અને છુટશે ૭ વર્ષથી પહેલાં
મહાત્મા ગાંધી જેલમાંથી.

ગાંધીજીને આદ્યનારાએ !
ગાંધીજીનું કહ્યું માનો,
હાથે કાંતેલી—હાથે જોડેલી,
શુદ્ધ સ્વદેશી ખાદી પહેરો.

નિઃસ્વાર્થ સેવા, અહિંસા,
પ્રેમ, સત્ય અને સુમાનતાના
વિચારની સરિતા વહે છે,
અવિચ્છિન્ન ધારાએ,
અરખાલિત પ્રવાહે,
મહાત્માજીના મસ્તિકમાંથી.

એ વિચારસરિતાનાં મોજાં
ફરેકે ફરેકે જીવતા માણસના
હૃદય સાથે અહુર્નિશ અથડાય છે,
તે જ્ઞેસભેર અથડાઈ અથડાઈને,
મલિન હૃદયની મલિનતા ધીમે ધીમે,
પણ મધુમધુરે ધોઈ નાંખે છે.

એવી રીતે અનેક મલિન હૃદયો,
શુદ્ધ અને પવિત્ર બની ગયાં છે,
કમે કમે બીજાં ચુસ્ત મલિન હૃદયો
શુદ્ધ અને પવિત્ર જ્ઞતાં ગય છે.

“ ખાદી પહેરો-ખાદી પહેરો,”
એ જેલ જતી વખતે
ગાંધીજીના છેલ્લા શબ્દો છે.

આ છે પૂરેપૂરી શિક્ષા,
તે અન્યાયી સરકારને.
આ શિક્ષાથી સુધરશે સરકાર,
અને છુટશે છ વર્ષથી પહેલાં
મહાત્મા ગાંધી જેલમાંથી.

ગાંધીજીને ચાહનારાઓ !
ગાંધીજીનું કહ્યું માનો,
હાથે કાંતેલી—હાથે બોલી,
શુદ્ધ સ્વદેશી ખાદી પહેરો.

નિઃસ્વાર્થ સેવા, અહિંસા,
પ્રેમ, સત્ય અને સમાનતાના
વિચારની સરિતા વહે છે,
અવિચ્છિન્ન ધારાએ,
અસ્ખાલત પ્રવાહે,
મહાત્માજીના મસ્તિકામાંથી.

એ વિચારસરિતાનાં મોગાં
ઢરેઠે ઢરેઠે જીવતા માણસના
હૃદય સાથે અડુબિંચ અથડાય છે,
તે જોસલેર અથડાઈ અથડાઈને,
મલિન હૃદયની મલિનતા ધીમે ધીમે,
પણ મધ્યમપણે ધોઈ નાંખે છે.

જીવી રીતે અનેક મલિન હૃદયો,
શુદ્ધ અને પવિત્ર બની ગયાં છે,
કમે કમે બીજાં ચ્ચક્ષત મલિન હૃદયો
શુદ્ધ અને પવિત્ર બનીતાં ગય છે.

એ વિચારસરિતાના વહનને,
 નથી અટકાવી શકતી,
 દુર્ગની દિવાલો કે જેલની ભીંતો,
 અને નથી અટકાવી શકતી તેને
 કેઈ દુન્યવિ સત્તા કે શક્તિઓ.

એ વિચારસરિતાનું વહન,
 અને તેનાં મોજાંની અઘડાવાની ક્રિયા,
 દિવસે દિવસે અધિક અંશે વધે છે,
 મહાત્માજીને શાંત એકાંત મળવાથી.
 હવે એ સરકારના ઘટાળ્યા ઘટશે નહિ,
 ઉત્તરોત્તર વિશેષ પ્રજાણુમાં વધતા જશે,
 અને શનૈઃ શનૈઃ સરકારના મલિન હૃદયને
 શુદ્ધ અને પવિત્ર બનાવશેજ.

સાંભળો બહાલા !

આ સદેશો તમારા પૂર્વજનો,
એ આવ્યો છે સ્વર્ગેથી,
તમારા ઉદ્ધાર અર્થે.

આ છે સદેશો અવનવો,
આવ્યો અવનવી રીતે,
એ આવ્યો હતો મુસાને,
પર્વતના શિખર ઉપર,
આ આકાશવાણી રૂપે.

એ આવ્યો હતો ઇસાને,
પર્વતના શિખર ઉપર,
દેવદૂત સાથે.

એ આવ્યો હતો મહામંદને,
પર્વતના શિખર ઉપર,
જીખાઈલ મારફતે.

એ આવ્યો છે આજે પાછો,
 ગાંધીજીના અંતર વિષે—
 “અહિંસા પરમેશ્વર ધર્મ છે,
 સત્ય એવ જયતે,
 ખાદી એટલે આખાદી,
 ખાદી એટલે આઝાદી,
 ખાદી એટલે આત્મશુદ્ધિ,
 ખાદી એટલે સર્વ દેશે,
 સર્વ કાળે, સર્વસ્થ.”
 આ છે તમારો પૂર્વજનો સંદેશ,
 આ છે ઈશ્વરી-કુદરતી આદેશ.

ઉતારો જ્ઞાના ! ઉતારો,
 તેને તમારા અતરે,
 અને તમારા વર્તને,
 તો સ્વર્ગ સમો દેશ થઈ જશે;
 નમ ફરતા, બુધે મરતા બાકુઓ,
 પહેલા જેવા હતા તેવા
 વસ્ત્રાલંકારોથી વિભૂષિત થઈ જશે;
 અને શરીરે હૃદયથી બની જશે

સાંભળો વ્હાલા ! સાંભળો,
 આજે મુણાવે છે સંદેશો તમને,
 તે દેવલોકનો દેવ.
 તે અનંતનો નાથ,
 તે નિરાધારનો આધાર,
 તે નરલોકનો નૃપતિ,
 તે અવતારી વિભૂતિ,
 તે મહાત્મા ગાંધી.

જેણે સમર્પ્યું છે સર્વસ્વ,
 તમારા માટે,
 તમારા હિતાર્થે,
 તમારા પ્રેમયજ્ઞમાં.

જેણે બલિદાન આપ્યું છે,
 પોતાના તન મન ધનનું,
 અને હોઆ છે પોતાના
 આડોશી પાડોશી, સગા સ્નેહ
 મિત્ર, સંબંધી તથા કુટુંબી,
 તમારા પ્રેમયજ્ઞની વેદીમાં.

શું હોનશા તમે તમારા પ્રેમયજ્ઞમાં ?

વિદેશી વસ્ત્રોની આહૂતિ માગે છે,
તે નરસિંચોમણિ નરવીર,
તે માગે છે આજે,
તમારી ગુલામી ટાળવા,
તમારા વિદેશી વસ્ત્રો બાળવા.

આપો, બહાણા ! આપો,
અત્યાચાર કુરબાની આપો,
તમારી ગુલામી ભાવનાતી,
તમારા વિદેશી વસ્ત્રોની.

મુક્ત થાઓ, બહાણા ! મુક્ત થાઓ,—
તમારા પિતૃ-ઋણથી,
તમારા ભ્રાતૃ-ઋણથી,
તમારા દેવદેશ-ઋણથી,
તમારા કારામણવાસી સત્યામણી
તપસ્વીના મહુલાન ઋણથી,